

בס"ד, ז' ניסן התשפ"ה

סנהדרין דף ק"ט - דור הפלגה, אנשי סדום, מרגלים ועדת קרח

שאלות:

1. האם יש סיכוי שאם יוסי ישנה את המקום הוא לא ישכח את חומר הלימוד?

דור הפלגה ועונשם

המשנה אומרת שדור הפלגה אין להם חלק לעולם הבא. לפי **רבי שילא** חטאם היה שרצו לבנות מגדל ולעלות לרקיע לנקב אותו שיזובו מימיו (למנוע מבול נוסף) (חידושי אגדות). במערבא לעגו על כך: אם זו מטרתם, למה בנו בבקעה ולא על הר גבוה?

רבי ירמיה בר אלעזר אומר שהם נחלקו לשלוש כיתות:

1. כת שרצתה לשבת ברקיע (באר שבע) - ד' הפיץ אותם בעולם.
2. כת שרצתה להילחם בקב"ה (באר שבע) - נהפכו לקופים, רוחות (בלי גוף, רש"י), שדים (דמויי אדם שאוכלים ושותים, רש"י) ולילין (דמויי אדם עם כנפיים, רש"י)
3. כת שרצתה לעבוד ע"ז - ד' בלל שפתם (שלא יבינו זה את זה לעבוד ע"ז, רש"י)

רבי נתן טוען שכולם התכוונו לעבודה זרה, שנאמר "נעשה לנו שם", כמו "ושם אלהים אחרים לא תזכירו".

רבי יוחנן אומר: שליש מהמגדל נשרף, שליש נבלע, ושליש קיים.

רב אומר: אוויר המגדל משכח (מי שרואה גובהו שוכח לימודו).

רב יוסף אומר: בבל ובורסיף הם סימן רע לתורה (משכחים הלימוד בגלל אוויר המגדל). **רב אסי** מסביר: בורסיף הוא "בור שאפי" - בור שהתרוקן, משכח הלימוד (כמו בור שנשפכו מימיו).

2. הרב שמעון לימד בשיעור איך אסור לבעלי חנויות לרמות במשקל, מותר ללמד כזה דבר?

אנשי סדום וחטאיהם

המשנה אומרת שאנשי סדום אין להם חלק לעולם הבא. הברייתא לומדת מהפסוק "ואנשי סדום רעים וחטאים לד' מאד": "רעים" בעולם הזה, "וחטאים" לעולם הבא.

רב יהודה מפרש על פי פסוקים: "רעים" בגופם (זימה), "וחטאים" בממונם (גזל).

ברייתא אחרת לומדת מפסוקים אחרים הפוך: "רעים" בממונם, "וחטאים" בגופם, "לד" - ברכת השם, "מאד" - שפיכות דמים ("גם דם נקי שפך מנשה הרבה מאד").

ברייתא אחרת מתארת את התנהגות אנשי סדום לפי פסוקים באיוב: ארצם הייתה עשירה בלחם וזהב, (אָרֶץ מְמֵנָה יֵצֵא לֶחֶם וְתַחְתֶּיהָ נֶהְפֵּךְ כְּמוֹ אֵשׁ) ולכן התגאו ומנעו עוברי דרכים להיכנס. "פָּרַץ נַחַל מֵעַם גַּר הַנְּשֻׁכִּים מִנִּי רֶגֶל דָּלוּ מֵאֲנוּשׁ נְעוּ", (הקדוש ברוך הוא פרץ נחל של גופרית ואש מהשמיים על אלה ששכחו רגליים של אורחים).

רבה דורש מפסוק בתהילים, שהיו מושיבים עשירים ליד קיר רעוע, מפילים אותו עליהם ולוקחים ממנו. גם היו מפקידים אפרסמון אצל עשירים, ובלילה מריחים ומגלים איפה הממון מוחבא.

הגמרא מביאה עוד פסוקים מאיוב שמתארים את ההתנהגות הרעה של אנשי סדום שהיו פוגעים ביתומים ואלמנות וגוזלים שדות ובהמות.

רבי יוסי דרש על האפרסמון במחלת, ובאותו לילה נחתרו 300 מחתרות בציפורי עירו. התושבים התלוננו והוא ענה שלא ידע שיבואו גנבים. כשנפטר, שפעו מרזבי ציפורי דם (מחמת האבלות).

3. מיכאל נוהג לטעום כמה פיסטוקים בודדים בחנות ממתקים, זה מותר?

מנהגים ומשפט בסדום

הגמרא מתארת מנהגי החמס בסדום:

- החוק אמר שמי שיש לו שור אחד חייב לרעות את כל בהמות העיר יום אחד, מי שאין לו - יומיים. יתום בן אלמנה הרג שוורים שנתנו לו לרעות והסביר אותו דבר: כמו שמי שיש לו שור רועה יום אחד ומי שאין לו רועה יומיים, כך מי שהיה לו שור לוקח עור אחד ומי שאין לו לוקח שניים.
- מי שעובר במעבר הנהר בגשר (יד רמ"ה) משלם זוז אחד, מי שעובר במים ברגליו משלם שני זוזים. בהמשך הגמרא אומרת שהמנהג שלהם היה שמי שעובר בגשר משלם ארבעה זוזים ומי שעובר במים ברגל משלם שמונה זוזים (הרש"ש מסביר שזה היה התעריף לאורחים כדי שלא יגיעו).
- היו גונבים מאנשים לבנים ושומים כשכל אחד לוקח רק אחד מכל הערימה ואומר "רק אחד לקחתי ואין בה שווה פרוטה".
- ארבעה דיינים היו בסדום השמות שלהם שיקפו את עיוות הדין.
- אדם שהכה אישה של חברו והפילה את הוולד, אמרו לו: "תן אותה לחבר המכה שהוא ישכב אותה ויעבר אותה מחדש".
- אדם שחתך אוזן חמור של חברו, אמרו לו: "תן לו את החמור עד שתצמח האוזן" (ואוזן לא גדלה שוב מחדש, מהרש"א).
- אדם שפצע את חברו, אמרו לפצוע: "תשלם לו שכר הקזת דם".

מסופר על כובס שהגיע לסדום, ודרשו ממנו לשלם 4 זוזים. אמר להם שעבר במים, אמרו לו אם כך שלם 8 זוזים. הוא לא רצה לשלם והרביצו לו, ואז הלך לדיין שאמר לו שישלם גם את שמונת הזוזים וגם על זה שהקיזו לו דם.

מסופר על **אליעזר עבד אברהם** שהגיע לסדום, פצעו אותו וכשבא לדיין, פסק לו שישלם לפצוע. אליעזר פצע את הדיין ואמר לו שישלם את החוב לזה שפצע אותו (את אליעזר).

היו מיטות לאורחים: ארוך מהמיטה - קיצרו רגליו, קצר - מתחו אותו. אליעזר התחמק בטענה שנדר לא לישון על מיטה מאז מות אמו.

לעני נתנו דינרים שכתבו עליהם את שמות הנותנים, אבל לא נתנו לחם. כשמת מרעב, לקחו בחזרה את הדינרים.

מי שהזמין אורח לסעודה לקחו את גלימתו. אליעזר התחכם ואמר לכל אחד "אתה הזמנתני", כולם ברחו והוא אכל לבדו.

נערה שנתנה לחם לעני בתוך כד, נתפסה, סכו אותה בדבש והעמידו אותה על החומה. דבורים אכלו אותה, ועל כך נאמר "זעקת סדום... כי רבה" - על עסקי ריבה זו.

4. האם הנשים בדור המדבר היו הולכות עם כיסוי ראש?

המרגלים ועדת קרח

לגבי עדת קרח, המשנה הביאה את המחלוקת **שרבי עקיבא** אומר שאין להם חלק לעוה"ב: "ותכס עליהם הארץ" - בעוה"ז, "ויאבדו מתוך הקהל" - לעוה"ב. **רבי אליעזר** חולק: "ד' ממית ומחיה מוריד שאול ויעל".

בברייתא מובאת מחלוקת דומה: **רבי עקיבא** אומר - שאין להם חלק לעוה"ב, **רבי יהודה בן בתירא** - אומר 'ויאבדו', "הרי הן כאבידה המתבקשת" (שמחפשים ומוצאים).

ריש לקיש דורש: "ויקח קרח" - לקח מקח רע לעצמו (השתמש בעושר שלו לקנות דבר רע, כי בסוף מת). קרח - נעשה קרחה בישראל, בן יצהר - הרתיח העולם כצהרים, בן קהת - הקהה שיני מולידי (בייש אבותיו), בן לוי - נעשה לווייה בגיהנום (ירדו בחיים שאולה לגיהנום).

הגמרא שואלת למה לא נזכר "בן יעקב"? **רב שמואל בר רב יצחק** אומר: יעקב ביקש "בסודם אל תבא נפשי" - אלו מרגלים (שאף אחד מהם לא כתוב עליו בן יעקב), "ובקהלם אל תחד כבודי" - זו עדת קרח.

הגמרא דורשת את השמות: דתן - עבר על דת אל, אבירם - איבר עצמו (חיזק לבבו) מלעשות תשובה, און - ישב באנינות (עשה תשובה), פלת - נעשו לו פלאות (ניצל), בן ראובן - ראה והבין.

רב אומר: אשת און הצילתו. אמרה לו: "מה תרוויח? אם משה ינצח או קרח - תישאר תלמיד". כששאל על שבועתו להם, השקתו יין, הרדימה אותו, ישבה בפתח עם שיער פרוע. כשבאו לקרוא לו, חזרו מפני צניעות, ובינתיים נבלעו קרח ועדתו.

אשת קרח הסיתה אותו נגד משה: לקח המלוכה לעצמו, הכהונה לאחיו, ושאר תפקידים לקרוביו. כמו שהגמרא תפרט בדף הבא.